

legnagyobb metropolisa, városszerkezetében változatos életlehetőségeket kínáló városrészeivel. A földrajzi kutatás hozzájárul ennek a városi térnek a megismeréséhez, ezzel a várostervezés, az önkormányzatok és a társadalmi szervezetek munkáját segíti. Látványos légifotókon mutattuk be fővárosunk lakókörnyezeti típusait (pl. Újjak, Batthyány tér: city funkció; Lipótváros: hivatali negyed; Wekerle telep, Kőbánya: munkás lakótelep; Várnegyed: idegenforgalom; Ferenc tér környéke: rehabilitáció; Íjmányásföld: lakótelep-sziget kertes övezetben; Pesterzsébet: falusias; Rózsadomb: zárt sorossá váló beépítés).

A szemléltődést a jobboldali kisteremben folytatva, a Magyar Honvédség Tóth Ágoston Térképészeti és Katonaföldrajzi Intézetének gyűjteményét tekinthette meg a látogató. A 18.–19. sz. első fele legnagyobb térképező munkálatainak – az I. és a II. katonai felmérésnek – emlékei igazolják, hogy a kor színvonalán álló nagy térképművek születtek. Érdekeséggé váltuk föl a figyelmet Neu ezredes szép kivitelű Balaton térképére és a mai felmérő műszerek elődeire. A 19. sz.-ban bekövetkezett technikai fejlődés szinte kényszerítette a még pontosabb és részletesebb – mérésekre és tervezésre stb. alkalmas – térképek létrehozását. Ez valósult meg a III. katonai felmérés során. Figyelemre méltó tény, hogy ezek a térképek már közhasználatra is rendelkezésre álltak. Az itt bemutatott felmérési térkép 11 színben készült.

A következő két tablón az önálló magyar katonai térképezés emlékeivel találkozhatott a látogató. A nehéz körülmények között induló, működésében sokáig korlátozott intézmény termékeivel az európai élvonalba került. Tevékenysége a közművelődést is szolgálta és a hazai térkép kultúra fejlődésének fontos tényezőjeként tartjuk számon.

A katonai térképészet két további tablója a mai intézmény működésének tárgyi emlékeit, kiadványait mutatta be. Figyelemre méltók voltak a felmérési dokumentumok, munkarészek. Az Intézet ma már szinte korlátlanul hozzáférhető kiadványaival – a katonai kötelezettségek teljesítése mellett – a hazai térképvasztékokat, a magyar térképészet egészét gazdagítja.

Ismét visszatérve a díszterembe, először egy Budapest tágabb környezetét szemléltető, nagyméretarányú dombortérképet, majd a kerületünk, Terézváros önkormányzata által rendelkezésünkre bocsátott anyagból összeállított tablókat láthattunk. Ezen a két tablón szerepelt az első, német nyelvű terézvárosi térkép eredeti példánya a 19. sz.-ból, az Andrásy út és a Nagykörút nyomvonalának kijelölését tartalmazó 1871-es városrendezési térkép és a sugárúti telkek kiárusítását meghirdető szórólap. A múlt bemutatása mellett a jelenlegi városrendezési térkép, az ún. „Pesti Broadway” városrész rendezésének terve, az eredeti formájukban felújított terézvárosi épületek homlokzati tervrajzai és fényképei.

Ezzel a szerény kiállítással – a teljesség igénye nélkül – szemléltetni kívántuk szakterületeink főbb tevékenységeinek néhány eredményét, emlékét. Abban a reményben tettük ezt, hogy sikerült tisztelt látogatóink és vendégeink érdeklődését felkelteni intézményeink munkásságának részletesebb megismerése és kiadványainak tanulmányozása iránt.

TÓZSA ISTVÁN

Európai Regionális Geomorfológiai Konferencia

Budapest –Veszprém, 1996 április 9-12.

A magyar kutatók és egyetemi oktatók kezdettől fogva tevékenyen részt vettek az új szakmai tömörülés, a Geomorfológusok Nemzetközi Szövetsége (IAG) munkájában. Már az első, 1985-ben Manchesterben rendezett, nemzetközi konferenciára népes magyar delegáció utazott el, tagjai előadásokban, posztereken számoltak be kutatásaikról és a Szövetség megszervezéséhez is hozzájárultak. 1993-ban, a kanadai Hamiltonban tartott, harmadik értekezleten az IAG vezetősége azzal tisztelte meg a magyar geomorfológiát, hogy – jelentkezésünket elfogadva – az 1996. évi regionális összejövetel színhelyéül hazánkat jelölte ki. Ebben az évben tulajdonképpen

nem is szerepelt a Szövetség terveiben regionális konferencia tartása, mégis – a honfoglalás millectenáriumára is figyelemmel – hazánkba invitálhattuk Európa (és a többi kontinens) geomorfológusait.

A hivatalos felkérés megérkezése után megkezdődött a szervezés. Mivel a regionális konferenciákon jóval kevesebb résztvevőre lehet számítani, mint az ezer fős kongresszusokon, egy kisebb, de szép fekvésű város is alkalmas helyszínnek tűnt. Mivel a Brit Geomorfológiai Kutató Csoport (BGRG) küldöttségének tagjai szívesen gondoltak vissza korábbi veszprémi tartózkodásukra, ezért végül a hangulatos dunántúli püspöki székhelyre esett a választás. Azokról sem volt szabad azonban megfeledkezniük, akik először érkeznek Magyarországra, és a fővárosra is kíváncsiak. Ezért a megnyitó ünnepséget az MTA Székházában rendeztük.

A külföldi vendégek száma sajnos elmaradt a várakozástól, de így is 20 országból 48 geomorfológus jelent meg. A legtöbbet azoknak kellett utazniuk, akik Japánból, Kínából, Izraelből, Kanadából vagy az Egyesült Államokból érkeztek, a többiek európai (elsősorban közép- és kelet-európai) országokat képviseltek. Elégedettebbek lehetünk viszont a magyar részvétellel, hiszen kb. 60 hazai kolléga – közöttük számos fiatal szakember, geográfus és geológus egyaránt, Ph.D. ösztöndíjas, sőt egyetemi hallgató – regisztrált, és mutatta be eredményeit.

Április 9-én a megnyitó ünnepségen a Magyar Tudományos Akadémia nevében MÉSZÁROS Ernő, a Föld- és Bányászati Tudományok Osztályának elnöke üdvözölte a konferencia résztvevőit. Őt a protokoll szerint az IAG elnöke, a heidelbergi Dietrich BARSCH követte volna, aki azonban nem sokkal korábban súlyosan megbetegedett, ezért nélkülöznünk kellett a jelenlétét. Így a vancouveri Olav SLAYMAKERre, a Szövetség alelnökére maradt, hogy helyette megtartsa a nyitó beszédet. A plenáris előadások meglehetősen változatos témákkal foglalkoztak. Először PÉCSI Márton ismertette a magyarországi elegyengetett felszínek kutatásából leszűrt felszínfejlesztési modelljét, amelyhez kapcsolódva HAAS János (a HÁMOR Gézával, KOVÁCS Sándorral és SZEDERKÉNYI Tiborral közösen írt) beszámolójában a Kárpát-medence kialakulásának fontosabb eseményeit vizsgálta félmillió évre visszatekintve. Ezután Victor BAKER (Arizonai Egyetem) következett, aki a történelem előtti árvizek felszínalakító hatásának kutatásával szerzett világszerte elismerést. Ezúttal elméleti jellegű előadásában azzal foglalkozott, milyen szerepet tölt(het) be a geomorfológia a globális környezeti változások kutatásában, hogyan szolgálhatja Földünk lakhatóbbá tételét. Sajnos, nem tudott eljönni Olomoucból Jaromír DEMEK, akinek a közép-európai környezet átalakulásáról szóló előadását felolvasásban hallotta a közönség. A nyelvi akadályok könnyebb legyőzése érdekében a plenáris ülés anyaga nyomtatásban is időben megjelent.

Az ülésszak végeztével az MTA egy, a Dunán horgonyzó hajó fedélzetén adott, minden igényt kielégítő fogadást vendégeink tisztelőre. Délután PÉCSI M. vezetésével Budapest fekvésével, geomorfológiai és kulturális érdekességeivel ismerkedhettek meg a résztvevők. A városnézés a Földrajztudományi Kutató Intézet épületében fejeződött be, ahol a vendégek az intézményben folyó munkáról is tájékozódhattak.

Másnap reggel már vártak ránk az autóbuszok, hogy Veszprémbe szállítsák vendégeinket. Útközben egy szakmai megállóra volt idő: a Tési-fennsíkra kapaszkodtunk fel, a heglábfelszínek bemutatása céljából. Veszprémben, az Akadémiai Bizottság épületében gyors ebéd után 13.30-kor kezdődött meg az első előadóülés, két-három párhuzamos szekcióban (folyóvízi geomorfológia, felszínfejlesztés, negyedkori felszínalakulás, környezetvédelem). Az este került sor a legalább 30 poszter bemutatására, amelyeket a legnagyobb tematikai változottság jellemezett. A hosszú nap lezárásaként Veszprém város polgármestere, Diósy László látott vendégül bennünket a gyönyörűen felújított Városházán. A város önkormányzata mutatós emlékermet adományozott a Szövetség legtekintélyesebb vezetőinek. Videófilmet is láthattunk a város életéről, műemlékeiről.

Április 11-re, csütörtökre egésznapos kirándulást terveztünk a Bakonyba és a Balaton-felvidékre. Szerencsére ennek az időjárás is kedvezett. Geográfusok (ismét csak PÉCSI Márton, valamint JUHÁSZ Ágoston) és geológusok (CSERNY Tibor, CSÁSZÁR Géza és HAAS János) együtt adtak magyarázatot a földtörténeti kialakulás és a felszínfejlesztés számos kérdésére. Gyakran élénk vita is kibontakozott. A fontosabb megállók az úrkúti óskarszt, a darvastói bauxitbánya, a lesenceistvándi kavicsbánya, a Tapolcai-medence tanúhegyei, a salgföldi kötenger és a Tihanyi-félsziget voltak. A sötétedésig tartó program széles körű áttekintést nyújtott hazánk egyik legszebb vidékének felszínalkatani és kulturális értékeiről.

Április 12-én újra az előadókban gyűltek össze a konferencia résztvevői. Reggel 9-től délután majdnem 4 óráig hallgathatták a geomorfológiai jellegű veszélyforrásokról, a karsztos területek, vulkáni vidékek, medencék felszínalkatánáról, a talajerózióról, az emberi tevékenység, ill. az éghajlatváltozás felszínalakító hatásairól vagy a geomorfológiai térképezésről szóló beszámolókat. Az IAG-rendezvényeken hagyományos, reprezentatív búcsúbankettet egy vízimalomból átalakított vendégházban tartották. Házigazdánk ezúttal Veszprém Megye Közgyűlésének alelnöke volt.

Szombat reggel a legtöbb vendéget felszállította ugyan az autóbusz Budapestre, de nyolcan Veszprém-ben maradtak, hogy mikrobusszal alföldi tanulmányútra induljanak. A Duna-Tisza köze felszínfejlődését, a Hortobágy szikes pusztáját, a Bükkalja felszínformáit és még számos más szakmai érdekességet színvonalas kultúrprogramokkal ötvöző kirándulás – a hidegre fordult idő ellenére is – nagy siker volt.

Köszönjük a Suzuki Motors Corporation nagylelkű támogatását, amelyből számos, kispénzű kolléga részvételét meg tudtuk könnyíteni. Hálásak vagyunk az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottságnak, a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztériumnak, a Magyar Tudományos Akadémiának és a Magyar Földrajzi Társaságnak, hogy támogatták rendezvényünket. Veszprém város önkormányzatának szívélyes vendégszeretete megmarad emlékezetünkben.

Úgy gondoljuk, ez a találkozó olyan alkalom volt a magyar geomorfológia nemzetközi hírnevének öregbítésére, újabb kapcsolatok kiépítésére, amilyen nagyon ritkán adódik. Hátra van még az összegyűjtött értekezések közzététele, erre remélhetőleg rangos, nemzetközi szakfolyóiratban kerül majd sor a jövő év folyamán. A világ geomorfológusai legközelebb 1997 augusztus 28-án találkoznak Bolognában.

LÓCZY DÉNES

Beszámoló a „Szép magyar térkép – 1995” kiállításról

A Lázár deák Térképészeti Alapítvány és az Országos Széchényi Könyvtár Térképtára 1996-ban első alkalommal rendezte meg a „Szép magyar térkép” címért indított versenyt és a vele egybekötött kiállítást.

A verseny célja – és a rendezők szándékai szerint – a különböző térképkészítő és -kiadóműhelyek számára olyan fórum biztosítása, ahol a szakmát művelők és az érdeklődő nagyközönség együtt láthatja egy-egy év legszebb kartográfiai alkotásait.

A jövőben e versenydíjak a mindenkori „Tavaszi fesztivál” keretében az „Utazás” kiállításon osztják majd ki. Szeretnénk e verseny megrendezésével olyan hagyományt teremteni, amely a hazai térképészeti kultúra színvonalát és hírnevét még tovább öregbíti.

Az 1996. márc. 20-án első ízben megnyitott kiállítás résztvevőit és vendégeit POPRÁDY Géza, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója (*1. kép*) és KLINGHAMMER István az ELTE Térképtudományi Tanszékének a vezetője köszöntötte, aki beszédében a magyar térképészet napjainkig tartó fejlődését a következő szavakkal vázolta fel:

„A Lázár deák Térképészeti Alapítvány célja a hazai térkép-kultúra színvonalának növelése, a térkép-használók körének szélesítése. Szívós ismeretterjesztéssel kell elérni, hogy egyre több ember igényelje a térképet, végezze munkáját térképpel vagy térképen.

A térképek és az egyéb térképészeti ábrázolási formák (földgömbök, domborzati modellek, perspektivikus tömbszelvények) nagy hűséggel képezik le a térbeli szerkezeteket és kapcsolatokat, ezért fontos szerepet töltenek be mind a gyakorlati tevékenységben, mind a tudományos megismerési folyamatokban. Szükség van rájuk a műszaki létesítmények tervezésénél és megvalósításánál, a mező- és erdőgazdaságban, a természeti erőforrások feltárásánál, a környezetvédelemben, a honvédelemben, a turizmusnál és sportnál, és még hosszan sorolhatnánk az egyéb felhasználási területeket. Mindezekon felül a térképészeti modellezés számos tudományágban nélkülözhetetlen kutatási módszer is. Tehát van feladata napjaink térképészetének! De van hagyománya, iskolája is!

ORTELIUS atlaszának összes kiadása – az 1570. évi megjelenéstől kezdve – tartalmazta a bécsi Wolfgang LAZIUS Magyarország, és a nagyszombati születésű ZSÁMBOKY János Erdély térképét, amely a brassói, szász Johann HONTER munkájának kiegészített, javított változata. Az 1579-es kiadástól kezdve LAZIUS műve mellett megjelenik ZSÁMBOKY Magyarország térképe is az atlaszban. Ettől kezdve két térkép is ábrázolja hazánkat az egyes kiadásokban.

A DIDEROT és D'ALAMBERT szerkesztésében készült francia Enciklopédia (első kötete 1751-ben, az utolsó 1772-ben jelent meg) a földrajz története címszó alatt a neves térképészek között a felvidéki MIKO-